

№ 34 (291)
Верасень 2009 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- Вандроўкі: пешы маршрут
Выхаднога дня – *стар. 2*
- Царкоўнае краязнаўства: святар
Туроўскі і нашчадкі – *стар. 5*
- Землякі: ганаровы
грамадзянін Якуцка – *стар. 7*

Бібліятэка прыцягвае сяброў

3 гісторыі Крывасельскай бібліятэкі

Кніга – найважнейшы сродак духоўнага ўзбагачэння асобы, крыніца інфармацыі і ведаў. Патрэба людзей у кнізе ўзнікла даўно, ёсць нават звесткі, што нашыя продкі былі пісьменнымі яшчэ да прыняцця хрысціянства. Людзям патрэбныя былі веды, таму яны не маглі абысціся без бібліятэк, якія ствараліся ў гарадах і вёсках.

У 1949 годзе ў Крывым Сяле была адкрыта бібліятэка, але для яе не было спецыяльнага месца, таму прыходзілася часта пераязджаць. У той час фонд бібліятэкі складалася з невялікай колькасці пераважна мастацкіх твораў.

А сёлета Крывасельская бібліятэка адзначыла сваё 60-годдзе. З 1993 года, пасля таго, як Н.М. Герасімовіч пайшла на заслужаны адпачынак, загадчыцай працуе Людміла Мікалаеўна Ракецкая. Людміла Мікалаеўна – вельмі прыемная жанчына: ўмее аб'яднаць вакол сябе людзей, жыве інтарэсамі і справамі вясцоўцаў.

Крывасельская бібліятэка з'яўляецца часткай нацыянальнай культуры, садзейнічае духоўнасці, захоўвае традыцыі і абрады сваёй мясцовасці. Сумесна з клубам праводзяцца народныя святы, абрады. Шмат мерапрыемстваў праводзіцца для дзяцей: вечары адпачынку, забаўляльныя праграмы, літаратурныя і краязнаўчыя віктарыны, гутаркі па эстэтычным і духоўным выхаванні. У 1994 годзе для дзяцей сярэдняга і малодшага ўзросту быў створаны гурток па вязанні «Чароўны клубочак», які плённа працуе па сённяшні дзень. Дзеці сюды ходзяць з задавальненнем, бо ведаюць, што шмат чаму навучыць іх Людміла Мікалаеўна – майстар на ўсе рукі. Вырабы гурткоўцаў экспануюцца на мясцовых і раённых выстаўках.

З 2007 года пры бібліятэцы працуе клуб па здаровым ладзе жыцця «Пралеска». Гэты клуб у асноўным для людзей старэйшага ўзросту, але і дзеці бываюць частымі гасцямі на пасяджэннях, дзе праводзяцца розныя мерапрыемствы: гульні, віктарыны, гутаркі. Крывасельская бібліятэка хоць і не можа пахваліцца шыкоўным абсталяваннем, але гэта не перашкаджае стварэнню ўтульнасці, цеплыні. Таму тут заўсёды падымаецца настрой, з'яўляецца жаданне пагартыць часопіс, пачытаць кнігу або проста пагутарыць.

Вольга ДУРОВІЧ,
вучаніца 11 класа
Рубінскага НПК Вілейскага раёна

«Змялі поле мяцёлкі,
Ізем дамоу вясёлкам!
Ніўка, ніўка, ніўка,
Ададзі нашу сілку!»

На тым тыдні...

● **4 верасня** ў Гродзенскім дзяржаўным гісторыка-археалагічным музеі адкрылася выстаўка італьянскіх мастакоў, якая мае назву «**А ці рэальны ты сам? Вандраванне ў экзістэнцыйным сне**» і адсылае глядача да фільма А. Таркоўскага «Сялярыс» паводле аднайменнага рамана С. Лема.

● **3 6 па 7 верасня** ў Гомельскай абласной бібліятэцы прайшла **выстаўка-прагляд «Хроніка беларускага пісьменства і друку»**, прымеркаваная да Дня беларускага пісьменства і друку. Былі прадстаўленыя матэрыялы аб жыцці і творчасці гуманістаў і асветнікаў Францыска Скарыны, Васіля Цяпінскага, Сымона Буднага, Кірылы Тураўскага, Міколы Гусоўскага, а таксама сучасных беларускіх паэтаў і празаікаў. Асобны раздзел прысвечаны вывучэнню беларускай мовы.

● **Выстаўка «Славацкая сімфонія майстроў з Кавачыцы»** адкрылася **7 верасня** ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. На ёй беларускі глядач упершыню пабачыць унікальныя творы мастакоў-прымітывістаў Кавачыцкай школы, заснаванай славакамі-мігрантамі ў сербскай ваяводзіне Кавачыцкая больш за 250 гадоў таму. Яна аб'ядноўвае мастакоў-непрафесіяналаў, самавукаў – простых сялянаў, якія займаюцца мастацтвам у вольны час. Яны ў роўнай ступені патрыёты і Сербіі, і Славакіі. У Кавачыцах створаная нават Галерэя найўнага мастацтва, таму слава мястэчка разнеслася далёка за яго межы.

● **10 верасня** адкрылася **выстаўка-прэзентацыя «Найлепшыя кнігі Беларусі»**, што праводзіцца па выніках нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі – 2009». У экспазіцыі прадстаўленыя выданні, узнагароджаныя дыпламамі пераможцаў і памятнымі знакамі «Залаты фаліант», а таксама кнігі-дыпламанты I, II і III ступеняў. Пад час адкрыцця з вынікамі працы пазнаёмілі супрацоўнікі найбуйнейшых беларускіх выдавецтваў, устаноў навуцы і культуры. Добрым дадаткам стала выступленне вакальнага ансамбля «Благовест» выдавецтва «Беларускі Экзархат» і студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

● **10 верасня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі напярэдадні чарговых Дзён Кітая ў нашай краіне адкрылася **выстаўка сучаснага**

кітайскага жывапісу тушшу. У экспазіцыі, арганізаванай галерэяй выяўленчага мастацтва Гуанчжоу пры падтрымцы амбасады КНР і Міністэрства культуры Беларусі, прадстаўлена 28 працаў сямнаццаці маладых кітайскіх мастакоў.

Запланаваныя таксама візіт дэлегацыі на чале з намеснікам міністра культуры Кітая, канцэрты Кітайскага сімфанічнага аркестра радыё і тэлебачання (у Белдзяржфілармоніі), шэраг культурных мерапрыемстваў у Віцебскай вобласці.

● **10 верасня** ў амбасадзе Літоўскай Рэспублікі адбылася **прэзентацыя кнігі «Перловы суп»**, прысвечанай пісьменніку Яўгену Будзінасу, стваральніку знакамітага музея «Дудуткі». Дарэчы, усімі адзначалася, што «Перловы суп» – не пярловы, а перлавы. Першая частка кнігі – гэта пярлінкі ад самога Будзінаса, якія пісаў цягам усяго жыцця. А другая – гісторыі ад ягоных сяброў і калегаў.

● **11 верасня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі Дні еўрапейскай спадчыны ў Рэспубліцы Беларусь адкрыліся **круглым сталом «Беларусь самабытная. Традыцыі. Мова. Рамёствы»**. Удзел бралі прадстаўнікі Міністэрства культуры, Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА, Нацыянальнай акадэміі навук, Беларускага фонду культуры ды іншых арганізацыяў, што займаюцца пытаннямі захавання гісторыка-культурнай спадчыны краіны.

Дні еўрапейскай спадчыны – агульнаеўрапейская акцыя, якая праходзіць штогод з 1991 г., мае на мэце папулярызацыю культурнай спадчыны народаў Еўропы і падвышэнне ўзроўню інфармаванасці грамадства аб багацці і разнастайнасці культуры еўрапейскага кантынента. У ёй бяруць удзел 49 краінаў, якія далучыліся да Еўрапейскай культурнай канвенцыі. Наша дзяржава ратыфікавала яе ў 1993 г.

● У Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь **12 верасня** адкрылася пастаянная **экспазіцыя «Мастакі Беларусі XIX – першай паловы XX ст.»**. Прадстаўленыя творы 11 твораў: Іосіфа Аляшкевіча, Івана Хруцкага, Нікадзіма Сільвановіча, Станіслава Дукоўскага, Апалянарыя і Іпаліта Гараўскіх ды іншых мастакоў. Адкрыццё прымеркаванае да 70-годдзя музея і Свята горада Мінска.

Мой пешы маршрут выхаднога дня

У чалавеку заўсёды жыве патрэба спазнання нечага новага, і з гадамі яна толькі ўзрастае. Стомленыя працоўнымі буднямі людзі накіроўваюцца, у час адпачынку ці выхадныя дні, у падарожжа. Хто на аўтамабілі, хто на цягніку, хто самалётам, а хто і пешшу, і апошніх становіцца ўсё больш.

Для пешых вандроўнікаў у некаторых краінах створаныя спецыяльныя турыстычныя маршруты, так званыя «пешаходныя сцежкі», такія як, «Доўгі след» – у ЗША, у штаце Вермонт, працягласцю 435 км. Падобныя сцяжыны, але значна меншыя, зробленыя і ў еўрапейскіх краінах – Нарвегіі, Швейцарыі, Славакіі. У Расіі існуе «Уральская сцежка», у Крыме –

Успенскі касцёл кармелітаў у Мсціславе

Фота С. Бабаева

«Царская сцежка» – ад Місхора да Лівадзіі. Дзякуючы ім тысячы людзей маюць магчымасць актыўна адпачываць, весці здаровы лад жыцця, вандраваць. Пажадана, каб і ў Беларусі абсталювалі падобныя сцяжыны. Дастаткова і выхадных

дзён, каб адкрыць для сябе нейкае новае месца, даведацца і пабачыць шмат цікавага, а таксама нацешыцца прыгажосцю розных мясцінаў.

У адзін з выхадных дзён мы з сяброўкай адправіліся ў Крычаў – невялікі горад з вузкімі вулачкамі. Калісьці гэты мясціны належалі графу Пацёмкіну, і тут была суднаверф, дзе будаваліся судны для

Чарнаморскага флоту. Іх адпраўлялі ўніз па рацэ Сож і далей, па Дняпры, у Чорнае мора. У Крычаве Пацёмкін таксама пабудоваў і палац, які нядаўна адрэстаўравалі. Усе залы аформленыя беларускімі прадпрыемствамі: мэбля, крышталёныя люстры, посуд. Ёсць канцэртная зала на 44 месцы з белым раялем, дзе ладзяцца музычныя вечары. Вакол палаца пасаджаны невялікі, але прыгожы сад, поўны пахкіх кветак.

Потым мы накіраваліся ў Мсціслаў. Горад пабудаваны каля 1135 года як умацаванне для абароны гандлёвага шляху. Ён невялікі, але ўражвае шматлікасцю храмаў: у цэнтры – сабор Аляксандра Неўскага, недалёка ад замкавай гары – Крыжаўзвіжанская царква XIX стагоддзя і Мікалаеўскі са-

Палац Пацёмкіна ў Крычаве

бор, побач з замкавай гарой касцёл кармелітаў «Успення Божай Маці», пабудаваны ў 1620 годзе. А на цэнтральнай плошчы – помнік друкару Пятру Мсціслаўцу.

Напрыканцы вандроўкі мы наведалі Пустынскі Свята-Успенскі мужчынскі манастыр, які знаходзіцца на мяжы Беларусі і Расіі. Ён заснаваны ў 1380 годзе мсціслаўскім князем Лугвенам-Сямёнам Альгердавічам каля крыніцы, у якой, паводле легенды, князь памыў твар і вярнуў сабе зрок. Пасля доўгага заняпаду сюды зноў прыйшлі манахі, і жыццё ў манастыры працягваецца. Ужо адноўленая капліца, некалькі жылых і гаспадарчых пабудоваў. У час рэстаўрацыі на ад-

ной са сценаў пачала праступаць выява Збаўцы, што прывабіла яшчэ больш паломнікаў...

Таццяна
ПАДПЛУТАВА,
г. Магілёў

Капліца Нараджэння Багародзіцы каля крынічкі

Фота П. Анціпава

Нашы віншаванні

Беларускі фонд культуры, «Краязнаўчая газета» віншуюць калектыў Слонімскага краязнаўчага музея з 80-годдзем заснавання. Слоніmsкі музей – адзін з старэйшых у краіне. Заснаваны вядомым краязнаўцам Іосіфам Стаброўскім на базе ўласных калекцый, музей зведаў і славу, і горыч страты асноўнага фонду ў гады мінулай вайны, і радасць адраджэння ў 1952 годзе.

Няхай жа музею і яго калектыўу шчасціць у будучыні. Паспехаў вам, шануюныя музейныя супрацоўнікі, у творчай працы на карысць узвышэння краязнаўства Бацькаўшчыны і вашага роднага краю.

Уладзімір ГІЛЕП

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Мы і нашы землі

«Спачатку было слова». Гэты дэвіз, пад якім у першы тыдзень верасня праходзіць Дзень беларускага пісьменства. Адбываюцца адпаведныя мерапрыемствы і ў Валожынскім раёне. Сёлета ў рамках Тыдня беларускага пісьменства і друку супрацоўнікі цэнтральнай бібліятэкі М.І. Тур і А.П. Журкевіч сумесна з супрацоўнікамі таварыства «Веды» Л.А. Давідовіч на ўрок ведаў зарасілі вучняў 11 класа СШ № 1. Для вучняў старэйшых класаў бібліятэкары падрыхтавалі ўрок-падарожжа «Зямля мая – зямля бацькоў», прысвечаны роднаму гораду. Вядучыя правялі вучняў па мясцінах, з маленства ім дарагіх, адкрылі незнаёмыя старонкі гісторыі роднага горада.

Сёння цяжка паверыць, што менавіта тут, у в. Лоск на Валожыншчыне, працавала друкарня, дзе выдаваліся кнігі беларускага філосафа, рэфарматара, гуманіста, асветніка Сымона Буднага.

Школьнікі атрымалі новыя звесткі пра лёс славнага сына нашай зямлі, беларускага паэта, драматурга, тэатральнага дзеяча В. Дуніна-Марцінкевіча.

Кожны край мае тых, хто яго ўслаўляе. Вядучыя разам з вуч-

нямі ўспомнілі нашых землякоў, якія займаюць ганаровае месца ў гісторыі Беларусі: Фердынанд Рушчыц, Ядвігін Ш., Стары Улас, Канстанцыя Буйло, Хведар Чэрня, Пятро Бітэль. Акрамя таго адбылося знаёмства з творчасцю знакамітых людзей Валожыншчыны – Віктара Шніпа, Вячаслава Рагойшы, братаў Янушкевічаў, Міхася Курылы, Валянціны Гіруць-Русакевіч, Марыі Шакун ды іншых. В. Гіруць-Русакевіч і М. Шакун распавялі пра сваю літаратурную працу і пачыталі свае вершы.

Цікава прайшло падарожжа па родным краі і ў Валожынскай дзіцячай бібліятэцы. Вядучыя А.І. Трасцянка і С.А. Янкоўская разам з вучнямі 2-га класа зазірнулі ў мінулае нашага краю, даведальні, адкуль нашыя карані. Маленькіх чытачоў пазнаёмілі з імёнамі славетных беларусаў, якія ўпісаныя не толькі ў нашу, але і ў сусветную гісторыю: Францыск Скарына, Ефрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі, Янка Купала, Якуб Колас. Яны жылі ў розныя часы, але іх аб'ядноўвала любоў да Бацькаўшчыны.

Т. ЗЯНЬКО,
бібліятэкар аддзела
бібліятэчнага маркетынгу ЦРБ

Падпіска на «Краязнаўчую газету» – з любога месяца

Індывідуальная падпіска

Індэкс 63320

1 месяц 4 500 руб.
3 месяцы 13 650 руб.

Ведамасная падпіска

Індэкс 633202

1 месяц 4 725 руб.
3 месяцы 14 175 руб.

Галіцкія сляды на Беларусі...

«І затым укладу Бог добрую думку ў сэрца князю Уладзіміру, задумаўся ён, каб дзе-небудзь за Бярэццем збудаваць горад...» Так распавядае нам Галіцка-Валынскі летапіс пад 1276 годам аб пачатку будаўніцтва горада Камянца і непасрэдна знакамітай Камянецкай вежы.

Каб знайсці месца для будучага горада, валынскі князь Уладзімір Васількавіч звярнуўся да кнігі прарокаў. Разгарнуўшы, ён пабачыў прароцтва Ісайі, якое гаварыла аб неабходнасці ўзвядзення паселішча там, дзе былі «пустэчы вечныя». І князь знайшоў такое месца, якое ўжо 80 гадоў спустэлым

было. Паслаў ён для будаўніцтва мужчыну на імя Алекса...

Так паўстала Камянецкая вежа, якая цяпер з'яўляецца помнікам архітэктуры і прываблівае шматлікіх турыстаў. Не змог утрымацца і я. Калі надарыўся зручны момант, выправіўся ў падарожжа, каб даведацца гісторыю гэтай вежы і пабачыць яе на свае вочы.

Гэтае масіўнае збудаванне з чырвонай цэглы я знайшоў на ўскраіну Камянца. З набліжэннем да мэты, я ўсё больш адчуваў моц і непахіснасць сярэднявечнай абарончай пабудовы. Каб адчуць усю велічнасць збудавання, я падняўся на верхнюю адкрытую пляцоўку. Ісці давялося па вузкай, нязручнай каменнай лесвіцы. Калі выйшаў праз нізкія дзверы наверх, у твар адразу ўдарыў шалёны вецер – вышыня немалая... Прайшоўся, паглядзеў праз байніцы на вакольнае зямлі і адчуў сябе такім жа воем, як і тыя,

хто колькі стагоддзяў таму абаранялі гэтую вежу. Да таго ж заварожвае прыгажосць тутэйшых пейзажаў, якія адкрываюцца з вышыні.

Я вырашыў больш даведацца пра гэты помнік архітэктуры, і мне дапамагла загадчыца філіяла Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея «Камянецкая вежа» Таццяна Мікалаеўна Казулька.

– Пабудова вельмі падобная да заходнееўрапейскіх данжонаў, але мае асаблівасць: яна не прызначаная для доўгай, зацяжнай абароны, а толькі на хуткае адбіццё

Камянецкая вежа

варожай атакі, – расказала яна.

– *А ў чым каштоўнасць менавіта гэтай пабудовы?*

– Яна – адзіная ў сваім родзе, захаваная амаль цалкам, без вялікіх пашкоджанняў. Такіх вежаў было шмат у часы сярэднявечча, але іх амаль не засталося ў наш час.

Таксама я даведаўся аб усіх параметрах гістарычнага помніка, якія мяне ўразілі: вышыня – 29,4 м (гэта сучасны 9-павярховы дом!); таўшчыня сценаў – 2,30 м; наверх 14 зубцоў з байніцамі; агляд з верхняй пляцоўкі складае 20 км.

У сярэднія вякі вежа магла змясціць каля 300 вояў. Унутры было 5

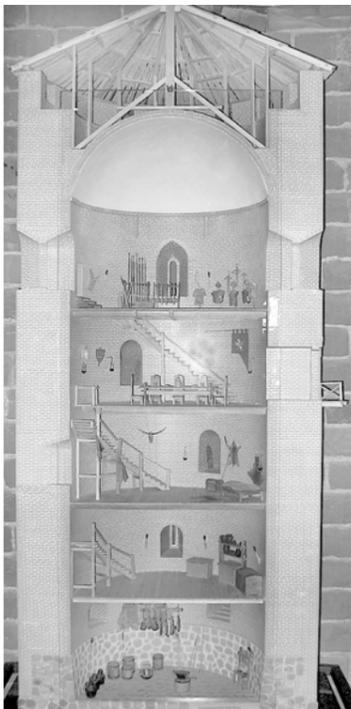
паверхаў: на першым размяшчаўся склад, наступныя тры былі прыстасаваныя пад жыццё на выпадак асады (але пячонага ацяплення не было!), а пяты быў зброей. Цяпер на ўсіх паверхах знаходзіцца экспазіцыя археалагічных знаходак і сярэднявечных даспехаў і зброі. Паверхі між сабою звязвала вінтавая драўляная лесвіца, якая цягнулася ўздоўж сценаў. Уваход у вежу знаходзіўся на вышыні 16 м. Увайсці можна было толькі па спецыяльным мосце і лесвіцы. Вакол быў роў, запоўнены вадой. Адным словам, сапраўдная непрыступная крэпасць...

Вось так мне пашчасціла дакрануцца да гісторыі, пабачыць сляды галіцкіх князёў на беларускай зямлі, што праз стагоддзі дайшлі да нас.

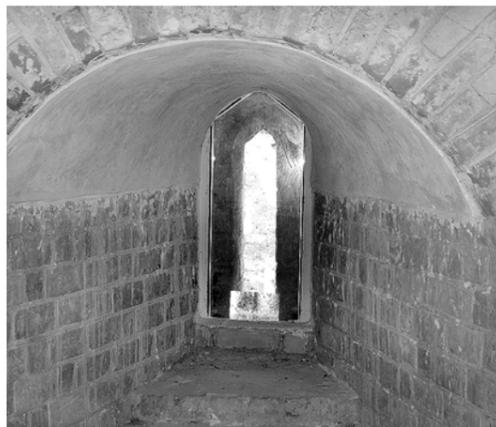
*Уладзіслаў КУЛЕЦКІ, г. Мінск
Фота айтар*

Від з вежы

Макет Камянецкай вежы

Хлеббароб і артыст

Пад час уборачнай часцяком даводзіцца бываць у розных кутках раёна, дзе знаёміцца з цікавымі людзьмі, шукаеш і прыклады для пераймання, і прыклады пераадолення цяжкасцяў. Нядаўна я ездзіў у сельгаскааператыў «Узміёнскі». Там поруч са сталымі людзьмі пабачыў шмат моладзі. На новым сушыльным комплексе працуюць старшакласнікі Даўгінаўскай і Узміёнскай сярэдніх школаў. Яны ж укрывалі плёнкай сярэдняе транспартнае. Стымул – не толькі заробак, праўленне гаспадаркі абавязкова павіншвае іх у пачатку навучальнага года, адзначаючы падарункамі.

У полі задзейнічана пяць камбайнаў. На іх працуюць спракты-

каваныя механізатары, а памочнікамі – маладыя хлопцы. Скажам, Віктар Шамёнак першы сезон убірае самастойна, да гэтага быў памочнікам камбайнера. Адказны, забяспечвае добрую якасць уборкі. Малады вадзіцель Васіль Аўхаронак, якому 19 гадоў, на «МАЗе» адвозіць зерне ад камбайнаў.

Хачу прывесці яшчэ адзін прыклад, які сведчыць пра хлеббаробскі гарт. Дзесяты сезон працуе ў гаспадарцы камбайнерам сын старшыні Віталь. З 17 гадоў Віталь працаваў памочнікам камбайнера. Цяпер ён з сям'ёй жыве ў Мінску, дзе працуе ў аркестры Нацыянальнага акадэмічнага народнага хора Рэспублікі Беларусь імя

Віталь Матэленак з сябрам

Г. Цітовіча. Але ж штогод прыязджае ў сваю гаспадарку, каб дапамагчы на жніве. Ды і зарабіць хочацца, бо артысты аркестра атрымліваюць сціплыя заробкі. Сё-

лета Віталь Анатолевіч Матэленак працуе на камбайне «Палесце-10К».

– Мне падабаецца ўбіраць збавіну, – кажа малады артыст. – Я атрымаў добрую падрыхтоўку, у механізмах разбіраюся.

У мінулыя гады Віталь двойчы пераўзыходзіў намалот у тысячу тонаў, прэтэндаваў на паездку на рэспубліканскія дажынкi. На жаль, пабачыўшы гарадскую прапіску, ягонае прозвішча выкрэслівалі. Мне здаецца, гэта несправядліва. Наадварот, такі ўчынак варта не толькі добрага слова, але захвочвання на агульнанацыянальным узроўні. Думаю, у краіне няма іншага артыста такога знакамiтага калектыву, які б цягам дзесятка гадоў быў «прывязаны» да збожжавай нівы.

*Людвіг КАСАТЫ,
фота Казіміра БЛАЖЭВІЧА,
г. Мёры*

Новае еўрапейскае каралеўства Перадумовы каранацыі

(Працяг. Пачатак у № 33)

Каранацыя

Напрыканцы чэрвеня 1253 г. у Навагарадак з'ехаліся госці. Найбольш урачыста віталі біскупа Генрыха з прускага горада Кульм. Менавіта ён, ужо як папскі легат, каранатар, павінен быў ускласці карону на навагарадскага князя. Можна меркаваць, што высокага госця пасялілі ў мураванай вежы Навагарадскага замка, адкуль ён мог аглядаць магутныя сцены-гародні ды дубовы частакол на высачэзных валах.

У Навагарадку яшчэ не было каталіцкага касцёла, а таму для ўрачыстасці падрыхтавалі залу ў замку. Біскуп Генрых асабіста аглядзеў выштуканавы навагарадскі майстрамі-разбярмі вузгалавень (узвышэнне). На гэты подыгм павінны былі паставіць altaris portatilis – перанасны алтар, які біскуп прывёз з сабою. Як вядома, спецыяльным прывілеем біскупу дазвалялася карыстацца такім алтаром у краінах, дзе толькі пачыналі хрысціць паганцаў і не паспелі пабудаваць святыню. Падзівіўся біскуп Кульмскі і на разны з багатай пазалотаю трон для будучага караля ды на меншы трон для Мяндоўгавай жонкі Марты. Але найлепшыя навагарадскія сталары былі вымушаны падразаць ножкі каралеўскага трона: атрымалася так, што ён быў на роўні з алтаром. А такое не дапускалася.

Калі прыехалі ўсе запрошаныя на ўрачыстасць, сталі рыхтавацца да цырымоніі, прызначанай на першую нядзелю ліпеня.

За тры дні да ўрачыстасці Мяндоўг пачаў пасціцца. У рытуал падрыхтоўкі да каранацыйнага абраду ўключаліся ягоны ўдзел у набажэнствах, малітвы, ахвяраванні, пакаянне, споведзь. Усе гэтыя дні князем Мяндоўгам апекаваўся Хрысціян, прэсвітэр Тэўтонскага ордэна, які два гады таму хрысціў князя Мяндоўга і ягоных сямейнікаў. Гэты тэўтонскі святар вядомы як Christian von Lithauen («Хрысціян з Літвы»), а таксама і як Weihbischof von Lithauen («біскуп-суфраган з Літвы»). Ён жа, верагодна, і спавядаў будучага караля. На такое меркаванне маем дзве падставы. Сама перш, у Мяндоўга з Хрысціянам наладзіліся сяброўскія стасункі яшчэ з часу хрышчэння. Як пісаў Ю. Ляткоўскі, навагарадскі князь вельмі палюбіў Хрысціяна і нават пажадаў, каб ён стаў біскупам будучай дзячэзіі.

Другая. Навучанне асновам рэлігіі, набажэнства, абрад хрышчэння ды каранацыю можна весці з дапамогай перакладчыка. Але абсалютнага ўзаемнага разумення патрабуе таемства споведзі. А таму вельмі верагодна, што Хрысціян ведаў мову, на якой размаўлялі ахрышчаныя ваяры-літва, іх князь ды ўсе сямейнікі Мяндоўга – полацкага княжыча, – як гэта сцвярджае згаданы Уваскрасенскі летапіс, з якім пагаджаецца вядомы геральдыст Ю. Вольф. Гэтай мовай была старабеларуская, як яе цяпер называюць, мова, або «ліцьвіна-руская» («сама старажытная і дасканалая распрацаваная» – паводле Адама Міцкевіча), ці «славяна-крывіцкая» (паводле Яна Чачота). Менавіта ёю напісаная дамова 1229 г. з Рыгай, Гоцкім берагам ды іншымі Полацкія граматы XIII ст. Гэтай мовай стагоддзем пазней у канцылярыі хана Залатой Арды складалі лісты да польскага караля Ягайлы.

Павярджэнне меркаванню, што ваяры-літва, іх князь Мяндоўг ды ягоная жонка і сыны размаўлялі на славянскай (ліцьвіна-рускай ці славяна-крывіцкай) мове, знаходзім у вядомых касцельных і грамадскіх дзеячах. У Літве «мова народа славянская» – сцвярджаў італьянскі гуманіст Эней Сільвій Пікаляміні (цягам 1458 – 1464 гг. папа Піій II) у творы «Апісанне Азіі і Еўропы ды іх народаў», даведаўшыся пра гэта ад Гераніма з Прагі, духоўніка Ягайлы. У сакавіку 1501 г. на аўдэнцыі ў папы Аляксандра VI сакратар вялікага князя ВКЛ Аляксандра Ягелончыка біскуп Эразм Цёллак-Вітэлюс назваў мову, якой часцей карыстаюцца ліцьвіны, рускай. Гэта значыць, беларускай, – удакладняе гісторык каталіцкага касцёла Ксёндз Ян Фіялак і здзіўляецца: «Дзівосная справа, што наш гісторык-географ залічвае ліцьвіноў да славянскіх народаў».

Ордэнскі прэсвітэр Хрысціян мог навучыцца гэтай мове ў Рызе, дзе жылі полацкія купцы і дзе, безумоўна, былі людзі, якія служылі перакладчыкамі пад час перамоваў мечаносцаў з крывіцкімі князямі Герсіке, Кукейнаса, Полацка, пісалі ды перакладалі лісты і граматы. Так, Генрых Латвійскі ў сваёй «Хроніцы Лівоніі» згадвае Піліпа, «родам ліцьвіна», які жыў пры двары біскупа і якога пасылалі за перакладчыка пад час навяртання паганцаў.

Але, як вынікае з артыкула К. Віля, прэсвітэр Тэўтонскага

ордэна Хрысціян паходзіў з Цюрынгіі, дзе жылі таксама і славяне. Так, нямецкі даследнік Й. Херман пісаў, што ў Цюрынгіі «з канца VI – пачатку VII стст. з'яўляюцца групы славянскіх пасяленцаў, якія становяцца аб'ектам рознабаковай феадальнай эксплуатацыі, жывучы ў адносна самастойных вёсках пад уладай сваіх жупанаў або вясковых старэйшынаў». Таму, верагодна, Хрысціян з дзяцінства ведаў славянскую мову, якая, дарчы, магла быць ягонай роднай мовай.

У нядзелю рана ў каранацыйнай зале перш сабраліся святары. У іх грамадзе вылучаўся біскуп Кульмскі ў белым строі ды мітры, прыбраны як на самую ўрачыстую імшу. Пасля прыйшлі рыжскія госці. Перад майстрам Андрэасам фон Штырляндям ішлі тры збраяносцы. Адзін «frater servus» («брат-слуга») нёс меч у похве, другі – карону, а трэці – скіпетр ды «імператарскі глобус», які пераважна называюць проста «яблык». Яны ўкленчылі перад алтаром і паклалі гэтыя прызначаныя для караля дары на алтар. Там ужо стаяла шклянца з ялеем ды ўсе прылады, неабходныя для намашчэння. Як толькі збраяносцы адышлі, брат-слуга прынёс фалдыстар (faldistorum – складное жалезнае крэсла без падлакотнікаў і спінакі, якое замяняе біскупу ягоны трон у тых выпадках, калі ён правіць імшу не ў сваёй катэдры, або калі цырыманія абавязвае біскупа сядзець тварам да прысутных вернікаў) з шаўковаю гунькаю і паставіў яго перад алтаром. Поруч паставілі яшчэ два зэдлікі для асістэнтаў каранатара. Яны ўтрох з біскупам Генрыхам паволі выйшлі да алтара, укленчылі, перажагналіся і, павярнуўшыся, селі на свае месцы тварам да залы. То быў знак, што час пачынаць урачыстасць.

Здзіслаў СІЦЬКА

(Паводле кнігі «Утроп літвы»)

(Працяг будзе)

Асноўныя даты і падзеі з гісторыі Вялікага Княства Літоўскага

(Працяг. Пачатак у № 33)

Вялікім князем стаў Альгерд (1345–1377) і кіраваў усходняй часткай дзяржавы, а Кейстут уладарыў у заходняй частцы ВКЛ (рэзідэнцыя – Трокі) і вёў барацьбу супраць Тэўтонскага ордэна і Польшчы. У час княжання Альгерда ў склад ВКЛ у сярдзіне XIV ст. увайшло беларускае Падняпроўе з г. Мсціслаў (1358), у 1355 – Бранскае княства. У 1360–1370-я гг., пасля перамогі літоўскага войска ў бітве на Сініх Водах (1363), у ВКЛ увайшлі Кіеўская зямля, Мазырская і Брагінская воласці, Чарнігава-Северская, Падольская і Валынская землі. Было падначалена Смаленскае княства. У склад ВКЛ увайшлі таксама жамойцкія землі. Барацьба супраць Тэўтонскага ордэна адбывалася з пераменным поспехам. У 1345–1382 гг. літоўскае войска зрабіла 30 паходаў на тэрыторыю ордэна і 10 паходаў на Лівонію, што стрымлівала агрэсію крыжакоў, якія неаднаразова даходзілі да Полацка, Новагародка, Гародні, Ліды, Крэва, Берасця, Ваўкавыска, Браслава, Дзісны і інш. гарадоў і замкаў, штурмавалі іх і руйнавалі. Альгерд праводзіў актыўную палітыку на Усходзе, намагавшыся аб'яднаць пад сваёй уладай усе рускія землі. Ён спрабаваў падпарадкаваць сабе Пскоў і Ноўгарад. Жыхары Пскова прынялі на княжанне сына Альгерда Андрэя. Альгерд падтрымліваў цвярскіх князёў у іх барацьбе супраць Масквы. У 1368, 1370 і 1372 гг. ён здзейсніў 3 паходы на Маскву. Спробы маскоўскіх вялікіх князёў перашкодзіць аб'яднанню беларускіх земляў былі сарваныя. У 1349–1352 і 1350–1360-я гг. Альгерд таксама вёў барацьбу з Польшчай за Валыні і Падляшша. За час княжання Альгерда тэрыторыя ВКЛ павялічылася ўдвая, амаль усе беларускія землі былі ўключаныя ў склад дзяржавы.

Пасля смерці Альгерда абвастрыўся канфлікт паміж Кейстутам і сынам Альгерда Ягайлам, які стаў вялікім князем літоўскім (1377–1392). Гэта выкарысталі крыжакі, каб распаліць міжусобную вайну ў ВКЛ. Ягайла заключыў тайныя дагаворы з Тэўтонскім і Лівонскім ордэнамі і паабяцаў не дапамагаць Кейстуту, калі крыжакі нападнуць на яго на землі. Кейстут у адказ у 1381 г. пазбавіў Ягайлу вярхоўнай улады, пакінуўшы яму толькі ўдзельнае княства ў Крэве. У 1382 г. крыжакі спустошылі Літву, у чэрвені Ягайла заняў Вільню, а Кейстут трапіў у палон да яго і быў задушаны ў Крэўскім замку па загадзе Ягайлы. Сын Кейстута Вітаўт, які таксама быў вязнем у Крэве, уцёк да крыжакоў, шукаючы ў іх дапамогі. У 1383 г. Вітаўт разам з крыжакамі захапіў Коўна, Трокі і спаліў прадмесці Вільні, аднак Ягайла разам з братам Скіргайлам вярнуў заваяваныя гарады. Вітаўт вярнуўся на тэрыторыю Тэўтонскага ордэна і пачаў згуртоўваць вакол сябе незадаволеных Ягайлам федалаў ВКЛ. Адначасова ўпотаі ад ордэна Вітаўт прапанаваў Ягайлу прызнаць яго вялікім князем, калі той аддасць яму спадчыну яго бацькі Кейстута. Ягайла згадзіўся ад-

даць спачатку Гародню і Берасце, а пасля і Трокі. Вітаўт са сваімі прыхільнікамі спаліў 2 замкі крыжакоў, у тл. Новы Марыенбург, дзе была яго рэзідэнцыя, і вярнуўся ў ВКЛ. Каб умацаваць свае пазіцыі ў барацьбе з крыжакамі, Ягайла пачаў перагаворы аб саюзе ВКЛ з Масквою, спадзеючыся праз шлюб з дачкою вялікага князя маскоўскага Дзмітрыя Іванавіча і прыняцце літоўцамі праваслаўя гарантаваць падтрымку Маскоўскай дзяржавы ў вайне з Тэўтонскім ордэнам. Аднак, даведаўшыся, што Дзмітрый Іванавіч намераваўся далучыць усходнія землі ВКЛ да Маскоўскай дзяржавы, Ягайла адмовіўся ад гэтага саюза. З мэтай процідзеяння знешняй небяспецы, што таксама пагражала суседняму Польскаму каралеўству, і ўмацавання сваёй улады Ягайла заключыў Крэўскую унію (1385), паводле якой ён перайшоў у каталіцтва, прыняў імя Уладзіслаў, ажаніўся з каралевай Ядвігай і быў абвешчаны польскім каралём, абяцаў правесці хрышчэнне літоўцаў паводле каталіцкага абраду і далучыць да Польшчы землі ВКЛ. Каб утрымаць уладу ў сваіх руках, Ягайла прызначыў у Вільню і інш. гарады сваіх намеснікаў, а намеснікам у княстве паставіў свайго брата Скіргайла. Супраць падпарадкавання ВКЛ Польшчы выступіў Вітаўт, але ён вымушаны быў адступіць да крыжакоў, адкуль арганізоўваў паходы супраць войскаў Ягайлы і Скіргайлы. У 1390 г. Вітаўт разам з крыжакамі ўзяў у аблогу Вільню. У наступным годзе ён выдаў сваю дачку Соф'ю замуж за вялікага князя маскоўскага Васіля Дзмітрыевіча і ўступіў з ім у палітычны саюз.

Міжусобная вайна паміж Вітаўтам і Ягайлам скончылася Востраўскім пагадненнем (1392), паводле якога Вітаўт стаў вялікім князем літоўскім, ВКЛ гарантавалася самастойнасць у саюзе з Польшчай. Умацаваўшы сваю ўладу, Вітаўт скасаваў некалькі ўдзельных княстваў (у Полацку, Віцебску, Ноўгарадзе-Северскім, Кіеве, на Валыні і Падоллі). У адносінах да Тэўтонскага і Лівонскага ордэнаў праводзіў наступальную палітыку, але з-за палітычных абставінаў вымушаны быў рабіць крыжакам уступкі. Так, з-за частых нападаў крыжакоў на землі ВКЛ Вітаўт у выніку падпісання Салінскага дагавора (1398) аддаў Тэўтонскаму ордэну частку Жамойці. Пасля бітвы на Ворскле (1399), калі войска ВКЛ было разбітае татарскім войскам мурзы Едыгея, Вітаўт вымушаны быў заключыць Віленска-Радамскую унію (1401), паводле якой ВКЛ прызнавалася пажыццёвым уладаннем Вітаўта, а Ягайла захоўваў тытул вярхоўнага князя. Аднак палітыка ВКЛ заставалася самастойнай. У 1404 г. да ВКЛ было канчаткова далучанае Смаленскае княства.

Анатоль ГРЫЦКЕВІЧ

(Працяг будзе)

Царкоўнае крязнаўства

Праваслаўны святар Андрэй Туроўскі

Надаўна я пазнаёміўся з цікавым і таленавітым беларускім музыкантам, тэлежурналістам, педагогам, кандыдатам філасофскіх навук Данатам Яканюком. Пад час гутаркі спадар Данат згадаў пра свайго дзеда – святара Андрэя Туроўскага. Мяне так зацікавіла гэтая асоба, што прамінуць яе я не змог. Хаця і раней ведаў і чуў пра Андрэя Туроўскага, нават пра яго чытаў згадку ў выдатнай кнізе а. Рыгора Сасны і Дарафея Фіёніка «Orla na Podlasiu», якую выпусціла Беларускае гістарычнае таварыства ў 1997 годзе ў Беластоку. У зборах матэрыялаў і згадак пра Андрэя Туроўскага мне вялікую дапамогу аказаў усё той жа Данат Яканюк.

Нарадзіўся Андрэй Туроўскі 17 кастрычніка 1890 года ў Шчэбрэшчыне, відаць, на Заходняй Украіне. Яго бацька, Фёдар Туроўскі, быў праваслаўным святаром. Ён меў прыходы пасля Шчэбрэшчына – Хэлме, Ялоўцы і ў іншых. Маці Кацярына была з роду

заможнай польскай шляхты Кушэвічаў. Перад шлюбам яна перайшла ў праваслаўе. У іх нарадзілася пяцёра дзяцей – Марыя, Аляксандра, Сцепаніда, Мікалай і Андрэй.

Андрэй, як сын святара, выдатна закончыў семінарыю, магчыма, Кіеўскую. Аднак спачатку да святарства не імкнуўся. Два ці тры гады вучыўся ў Кіеўскім універсітэце, але не закончыў, бо пачалася Першая сусветная вайна. Яго сябра Пётр Гундзяеў (сын маскоўскага двараніна Архіпа Гундзяева, брат якога ў 1890-я гады быў губернатарам польскага горада Сандаміра) вучыўся ў тым жа Кіеўскім універсітэце. Таму ў 1915–1916-х гадах Андрэй і апынуўся ў Маскве, дзе пазнаёміўся з Аляксандрай – сястрой Пятра Гундзяева...

Андрэй Туроўскі, па словах Даната Яканюка, валодаў рускай, польскай, украінскай, беларускай, грэчаскай і лацінскай мовамі, чым і прывабіў прыгожую, усмешліваю дзяўчыну, якая прадставілася Шурай. Пазней, калі святар Туроўскі служыў у гродзенскай кансісторыі з 1934 па 1939 гады, любіў сустракацца з прафесарам лацінскай мовы гродзенскай гімназіі, каб пагаварыць на старой лацінскай мове.

Андрэй быў музычна адораным, бліскуча іграў на скрыпцы, раялі, гітары, быў цудоўным дырыжорам хору. У Брэсце, куды вымушаны быў уцячы з Масквы ад бальшавікоў з маладой жонкаю Аляксандрай, працаваў пэўны час у нейкай бухгалтэрыі, але змог арганізаваць хор пры Брэсцкім царкоўным прыходзе і кіраваў ім да 1920-га ці 1921-га года, калі быў рукапаложаны ў сан святара.

Малодшая дачка святара – Ганна (цяпер жыве ў Вільні) успамінае, што ў Маскве пад час рэвалюцыі Андрэя Туроўскага схавалі на вуліцы «як інтэлігентна апранутага», паставілі да сцяны разам з іншымі такімі ж звонку «контррэвалюцыянерамі» і ўжо прыгатаваліся да расстрэлу. Але міма праходзіў знаёмы Андрэй па універсітэце, які «стаў бальшавіком». Ён вывеў будучага святара з шарэнгі прыгавора-

Айцец Андрэй Туроўскі

ных, даў яму дакумент, у якім пазначыў, што Андрэй Туроўскі працуе ў Маскоўскай рэвалюцыйнай установе (са штампам). Гэты дакумент і дапамог маладой пары пераправіцца з Масквы ў Брэст. Тут у іх нарадзіліся дзве дачкі: Варвара (1918) і Ала (1921). Пасля рукапалажэння Андрэю Туроўскаму прапанавалі «свой» прыход у Кленіках, што на Беласточчыне. Потым святар быў настаяцелем цэркваў у Мілейчыцах, дзе нарадзілася малодшая дачка Ганна, і ў Ялоўцы, дзе з'явіўся на свет доўгачаканы сын Віктар. «І паўсюдна мой дзед садзіў сады. А прыходы з яго ўдзелам становіліся самымі вялікімі і заможнымі. Да яго людзі ішлі па парады, як да «міравога судзі», – расказвае Данат Лявонавіч.

У 1930 годзе Андрэй Туроўскі быў пераведзены ў Гродна, але свайго прыхода не меў. Служыў у гродзенскім саборы і ў кансісторыі, а ў 1935 годзе атрымаў прыход у занёманскім храме (царква дзейнічае і цяпер). Святар Туроўскі адрамантаваў царкву, пасадзіў сад. На яго казанні збіралася шмат мясцовых жыхароў занёманскага раёна Гродна, шматкроць павялічыліся ахвяраванні прыхаджанаў, большасць якіх былі рабочымі тытунёвай і кардоннай фабрык, шклозавода.

У кансісторыі ён веў справы сувязі гродзенскай епархіі з рознымі свецкімі ўстановамі польскай адміністрацыі. У гродзенскім архіве Данат Яканюк знайшоў шмат дакументаў,

напісаных па-польску і па-руску рукою дзеда ў розныя інстанцыі. Шмат энергіі Андрэй Туроўскі страціў, каб не даць разбурыць прыгожую цагляную праваслаўную Уладзімірскую царкву на цэнтральнай плошчы Гродна (тады імя Пілсудскага, потым імя Леніна, а зараз імя Тызенгаўза). Аднак царква была разбураная польскімі ўладамі.

І характар, і выхаванне, і, адпаведна, пасада Андрэя Туроўскага стварылі яму «славу» чалавека мудрага, памяркоўнага, з якім можна параіцца па любых жыццёвых пытаннях. З ім падтрымлівалі прыязныя адносіны святары касцёлаў, а таксама равін гродзенскай сінагогі, мясцовыя багатыя яўрэі. Яны потым, пад час бальшавіцкіх рэпрэсіяў, і дапамаглі дзеду з'ехаць на Беласточчыну, у Орлю.

Пад час прыходу ў Гродна Чырвонай Арміі восенню 1939 года сям'ю Туроўскіх ледзьве не расстралялі чырвонаармейцы (калмыкі). З Усходу на горад ішлі савецкія танкі, некалькі з іх спыніліся каля царквы. Купка жыхароў з чырвонымі павязкамі на рукавах і кветкамі сустракалі чырвонаармейцаў. Раптам пачуліся стрэлы, усе кінуліся хто куды. Калмыкі акружылі дом і царкву. Вывелі з сутарэння сям'ю айца Андрэя і двух старых (вартаўніка і старасту царквы) і наставілі на іх кулямёт. Але рускі афіцэр крыкамі спыніў «акцыю». Пасля вобыску царквы (канечне, нічога і нікога не знайшлі) адпусціў усіх: «Иди, батя, тебя и твоих не тронут...».

Занёманская царква за саветаў і апусцела, кансісторыя была закрытая. Андрэя Туроўскага некалькі начэй запар вазілі «чорным воранам» у мясцовы НКУС на допыты, якія святар (ён перанёс у 1932 годзе інфаркт) вельмі цяжка перажыў. На допытах спрабавалі высветліць яго «афіцэрскае» мінулае. Але выратавала ўся тая ж старая паперка-дакумент, дзе пазначалася, што ён, Андрэй Туроўскі, з'яўляецца супрацоўнікам нейкай бальшавіцкай установы. Са здзіўленнем нкусаўцы прачыталі дакумент, папрасілі прабачэння і адпусцілі дахаты.

Тым не менш сям'я была «запісаная» на высылку ў Сібір, пра што паведаміў Андрэю Туроўскаму нейкі служачы з гродзенскай управы (знаёмы яўрэй) і параіў з'язджаць з Гродна. Так святар і зрабіў. Ранняя вясною 1940 года яўрэй дапамаглі справіць вагон для пераезду, і ўся сям'я з рэшткамі маёмасці і мэблې пераехала ў Орлю на Беласточчыну. У Орлі было дынамічнае і заможнае жыццё. Мясцэчка ўпрыгожвала сінагога са школай рабінаў, было шмат крамаў, майстэрняў, дзе панавалі мясцовыя яўрэі і ўвогуле спраўна вялі жыццёвы арлянскі рэй. Усё можна было купіць ці «дастаць».

І тут протаіерэй Андрэй Туроўскі стаўся вядомым чалавекам у арлянскай акрузе. Сповідзі прыхаджан як бы «працягваліся» і па-за царквой. Да яго прыходзілі людзі па параду, праз знаёмых ён дапамагаў з уладкаваннем на працу. Яго дом пры царкве быў своеасаблівым «клубам» мясцовай моладзі (на выданні ж былі яго тры дачкі-прыгажуні). Матухна Аляксандра Туроўская была завадатаркай хатніх вечарынаў, гатавала неверагодна смачныя стравы на праваслаўныя святы (яна была выпускніцай Інстытута шляхетных дзяўчатаў, дзе вучылі разнастайным кулінарным таямніцам).

Сяргей ЧЫГРЫН

(Заканчэнне будзе)

Аляксандра Гундзяева, жонка айца Туроўскага

3 бібліятэкі «КГ»

Нёманскімі пуцявінамі

Адзін з першых крязнаўцаў яшчэ таго крязнаўчага таварыства, што існавала ў нашай краіне ў другой палове 80-х гадоў XX стагоддзя, Уладзімір Мікалаевіч Кісялёў зрабіў «КГ» падарунак – новую кнігу пра сваю радзіму – Уздзеншчыну. «Гэта мая справаздача за 40 гадоў працы па вывучэнні багатай гісторыі наднёманскага краю», – сказаў ён нам, калі прынёс сваю кнігу «Наднёманскімі пуцявінамі», толькі што надрукаваную ў друкарні «Паліграфт» і падрыхтаваную выдавецтвам В.П. Ільіна.

Багата ілюстраваная фотаздымкамі родных мясцінаў і добрых людзей з Уздзеншчыны кніга мае 2 часткі: «Дарогамі Уздзеншчыны» і «Абразкі з Наднямоння».

Багатая гэтая зямля на добрых, таленавітых, неабыхавых людзей, і Уладзімір Мікалаевіч сярод іх. Так грунтоўна даследаваць гісторыю роднага краю дадзена не кожнаму. Яго пярэ належаць працы, прысвечаныя Наркевічам-Ёдкам, Завітневічам, Кісялёвым, Булгарыным ды іншым, тым, хто стварыў славу і гонар роднай зямлі Уздзеншчыны.

Новая кніга – значнае дапаўненне да таго, што напісаў Уладзімір Мікалаевіч раней, і мы шчыра віншваем яго з чарговым выданнем, а крязнаўцам раім знайсці яе ў кнігарнях альбо пазнаёміцца ў бібліятэках, дзе яна павінна быць, бо тыраж для крязнаўчых выданняў не малы – 500 асобнікаў.

Ул. інф.

Росіцкая вандроўка

У жніўні наша газета надрукавала артыкул краязнаўцы Валерыя Ліпніцкага пра марыянаў і пра Росіцкую трагедыю, калі фашысцкія акупанты знішчылі жыхароў гэтага мястэчка і забілі ксяндзоў Юрыя Кашыру і Антонія Ляшчэвіча. Апошнім часам штогод збіраюцца сюды людзі, каб ушанаваць памяць загінулых пакутнікаў. І сёлета сотні беларускіх паломнікаў з'ехаліся на паўночны захад краіны, дзе ў росіцкім касцёле былі адслужаны ўрачыстыя набажэнствы. Адзін з аўтобусаў прывёз паломнікаў з Мінска. Арганізатар вандроўкі – даўні сябар «Краязнаўчай газеты» Генадзь Трахімавіч Комель. Гэты чалавек ужо колькі гадоў наладжвае вандроўкі па выдатных славутых і малавядомых мясцінах краіны. У паездкі выпраўляюцца выкладчыкі сталічных ВНУ, журналісты, супрацоўнікі навукова-даследчых інстытутаў... Ужо нават склаўся касцяк – многія бралі ўдзел амаль ва ўсіх экскурсіях.

Абраз Юрыя Кашыры і Антонія Ляшчэвіча ў Росіцкім касцёле

пенскі касцёл (перад ім стаяць помнікі Ненароджанаму дзіцяці і папу Яну Паўлу II), ажурны сар'янскі храм дзвюх канфесіяў. Дзвіну пераязджалі непадалёк ад Верхнядзвінска (старажытнай Дрысы) па новым мосце – самым доўгім у Беларусі. Зрэшты, пра гэты мясціны лепш будзе згадаць асобна.

На жаль, з-за вялікай колькасці наведаных мясцінаў па дарозе ў Росіцу мы прапусцілі бадай усе святочныя

мерапрыемствы і прыехалі ў мястэчка напрыканцы іх. А праграма была насычаная і расцягнулася болей як на суткі. Адбыліся Урачыстыя нешпары пра пакутнікаў (узначальваў ксёндз

прэлат Францішак Кісель), святую імшу адслужыў біскуп Уладзіслаў Блін, святую літургію на лацінскай мове ўзначальваў айцец генерал Адам Банецкі. Свае службы былі для уніятаў: акафіст да Прасвятой Багародзіцы і літургія. За гадзіну да паўночы камерны хор мінскай дзяржаўнай філармоніі прадставіў «Росіцкую містэрыю», сваю праграму падрыхтаваў квартэт класічнай музыкі гэтае ж установы. Працэсія на Пляц пакутніцкай смерці пачалася апалове на другую начы. Сярод мерапрыемстваў была і малітва аб цвярозасці ў сем'ях.

...Аўтобус імчаў падарожнікаў ад беларуска-латышскай мяжы ў сталіцу адтуль, дзе больш як паўстагоддзя таму Святары засталіся з сваімі Вернікамі, дзе пастыры засталіся верныя абавязку, прыкладам праілюстравалі біблейскае «жыцці пакласці за другі свае».

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота аўтара

Росіцкі касцёл

Касцёл у Сар'яні

Традыцыі і сучаснасць

Заспявайма з Вайццюшкевічам

DVD-караоке «Спявай васільковы край!»,
Мн., 2009, «Аурі»

Гісторыя надзвычай папулярнай ва ўсім свеце музычнай забавы караоке бярэ пачатак у Японіі ад 1983 года. Каб вас не бянтэжыла таямніца экзатычнай назвы караоке, адразу скажам, што яна ўтвораная ад японскага словазлучэння «кара» (пусты) і «окестра» (так-так, менавіта аркестр). Сэнс у тым, што якісьці папулярныя артысты вызваліе вам месца перад мікрафонам, каб падае яны прафесійны аркестр гучаў ваш голас. А каб не забывалі тэксту, на тэлеэкране бяжыць радок абранай песні. Больш за тое, дасціпныя японцы прыдумалі нават спосаб кантраляваць ваш тэмп, афарбоўваючы літары спяванай у гэты момант ноты.

Але караоке не засталася экзатычнай дзівосткай і ў Беларусі, бо на сённяшні дзень актыўна пішацца нацыянальная гісторыя гэтай плыні: некалькі беларускіх песень трапілі ў рэкламнаю караоке-складанку карэйскай фірмы «LG», нямала знакамітых савецкіх песень выдаў па-беларуску на караоке-дыску Алесь Камоцкі, але быць першым у гэтай плыні яшчэ дазваляецца. І вось бізнэсовец Андрэў Палевіч (фірма «Аурі») ініцыяваў выданне ў фармаце караоке насамрэч першага поўнафармацкага збору сапраўды беларускіх песень «Спявай васільковы край!» І калі нехта засумняваецца, ці набярэцца столькі рэальна папулярных і вядомых нашых песень, каб іх усе хацелі падпяваць, дык дастаткова назваць імя артыста, з якога пачынаецца новая серыя, каб сумненні адпалі, – Зміцер Вайццюш-

кевіч. Ну хіба вам часам не трапляе ў голаў ягоны хіт «Чувіха», які адбівае рытм пэўнай працы? А хіба не цягне іншым разам заспяваць пад настрой настальгічны раманс «Раскажы мне пра дождж»? Дый на сваё няўменне заспяваць нашчадкам калыханку з скрухай згадвалі многія, пакуль фірма «Аурі» не сказала ім: «Не ўмеце спяваць? Дык спявайце караоке пад выдатны аркестр Зміцера Вайццюшкевіча», бо ў новы ўнікальны дыск увайшлі аж 36 песень знакамітага артыста з найбольш папулярных ягоных альбомаў: «Паравіны года», «Паравозік каханья», «Лірыка», «Танга з ружай», «Песні з доўгай шуфляды», «Тое, што трэба» і, безумоўна, «Калыханкі» ды «Цацачная крама».

У першым беларускім праекце такога роду найбольш уразлівым для мяне стаўся раздзел альбома «Калыханкі», якім і пачынаецца трэк-ліст на вокладцы. Падумалася: ну дзе былі шанюныя выдаўцы, калі мне, цалкам няспеўнаму бацьку, даводзілася мармытаць дачушцы Альдонне ўсялякую лабуду, каб неяк схіліць яе да сну? А тут проста ставіш на DVD-плэер кружэлку, дачка глядзіць на экран, дзе спяць прыгожыя дзеткі, іхнія цацкі ды нават машыны ў гаражы, а бацька чытае літары на экране пад пяшчотную музыку:

Закруціў будзільнік вус,
перастаў гудзец гудок,
Прытаміўся хлусіць хлус,
лёг мядзьведзь на левы бок.
Свой пакінуў сонны трон сонаў сын,
самотны сон.

KARAOKE

Спявай васільковы край!

Не спыняецца нідзе,
добрых дзетак спаць кладзе.
Спаць кладзе,

Спаць кладзе.

Альбомы Зміцера Вайццюшкевіча ёсць, бадай, у кожнай беларускай сям'і, пытанне толькі ў колькасці: вось у мяне, напрыклад, пяць, у кагосьці ўсе дзесяць. Але калі гіпатэтычна ўявіць чалавека, які ўпершыню чуе гэтае імя ды нават не ведае, як той сам усё гэта спявае, ды і тым выдаўцы пакінулі радасць адкрыццяў, калі бэк-вакалістам у пэўных песнях выступае ў вас... сам Зміцер Вайццюшкевіч. І такія моманты не замінаюць вашай спеўнай свабодзе, а толькі падтрымліваюць творчы пасыл.

Гаворачы пра альбомы, тут варта звярнуць увагу, што караоке-дыск не дублюе паслядоўнасць трэкаў у іх, бо мае іншую задачу. Дый вы самі вольныя кожны раз выбраць сабе твор пад пэўны настрой. Тым не менш канцэптуальную вартасць гэтай складанка мае, бо нагадвае акурат найбольш запамінальныя мелодыі, знаёміць вас з пэўнымі адсутнымі ў хатняй калекцыі хітамі. І нават іх вы здолеце тут падпяваць, хоць прафесійныя адмыслоўцы слухна заўважаюць, што ў меню праекта можна было б увесці і рэгуляванне

танальнасці гучання, калі ваш голас ніяк не трапляе ў гучанне Вайццюшкевіча. Гэта акурат мне закінуў Андрэй Плясанаў, што не трапляю ў танальнасць Вайццюшкевіча, але самому мне, па шчырасці, падабалася перагарланіць самога Тодара (як называюць спевака сябры). А вось да рэальных выдавецкіх памылак я залучыў бы адсутнасць на вокладцы імя ўлюбёнага артыста. Мо слушна, бо Зміцер Вайццюшкевіч тут амаль не спявае сваіх песень, дый на тыльнай бачыне супервокаладкі ёсць маляўнічы відарыс амаль поўнай дыскаграфіі беларускай суперзоркі? І ўсё ж не грэх лішні раз нагадаць, што перад вамі тое, чаго ўсе вы так пільна шукалі.

Karaoke-DVD мае даволі зручнае меню (проста выбар упадабаных альбомаў, улюбёных песень) ды прывабнае яшчэ і падборам адэкватнага відэаэрагу. Калі калыханкі аздобленыя, натуральна, дзіцячымі карцінкамі, дык іншыя песні ілюструюць каляровыя мастацкія краявіды, пейзажы, нацюрморты, гістарычныя мясціны беларускіх і еўрапейскіх гарадоў, дыяменты вясковай архітэктуры. Асобна ў гэтыя відарысы можна паглядзець і ў рэжыме слайд-прагляду без музыкі.

І апошняе, заўвага пра назву «Спявай васільковы край!» Каб вам не карцела шукаць памылак у адсутнасці знакаў прыпынку, раю задумацца над філасофскім кантэкстам абодвух магчымых варыянтаў: спявай хто? – «Спявай, васільковы край!»; спявай што? – «Спявай васільковы край!» Дык заспявайма нарэшце не чужынскія хіты, а родную старонку, каб абудзілася душа. Пра сур'ёзнасць такіх намераў сведчыць і тое, што выдаўцы заснавалі цэлы сайт праекта, на які хутка зможа зайсці кожны, хто толькі жадае заглябіцца ў таямнічую атмасферу караоке. А прафесійных уладальнікаў караоке-лубаў, пэўна, прывабіць магчымасць непаўторнай атмаферы менавіта беларускага караоке, якую можна адшукаць праз адрас belkaraoke@tut.by.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Беларусы ў свеце

Ганаровы грамадзянін горада Якуцка

Зтрынаццаці губернатараў Якуцкай вобласці першым, хто атрымаў званне ганаровага грамадзяніна горада Якуцка, быў правадзейны стацкі саветнік, генерал-маёр Канстанцін Мікалаевіч Святліцкі, 1842 года нараджэння, які паходзіў са шляхты Гродзенскай губерні.

Канстанцін Святліцкі выхоўваўся ў 2-м кадэцкім корпусе і скончыў поўны курс навук у Мікалаеўскай акадэміі Генеральнага штаба па 2-м разрадзе. Службу пачынаў прапаршчыкам у 18-й артылерыйскай брыгадзе, адтуль у студзені 1866 года ў званні падпаручніка пераведзены ў Маскоўскі полк. Праз тры месяцы яго адпраўляюць у Мікалаеўскую акадэмію Генеральнага штаба для атрымання вышэйшай ваеннай адукацыі. Па заканчэнні яе ў лістападзе 1868 года адпраўлены ў штаб войскаў гвардыі Пецярбургскай ваеннай акругі. 10 чэрвеня 1871 года найвышэйшым загадам прызначаны старшым ад'ютантам у штаб 14-й пяхотнай дывізіі. З 31 студзеня 1872 года ён старшы ад'ютант штаба Казанскай ваеннай акругі, з 24 верасня 1874 года – афіцэр асобых даручэнняў пры камандуючым войскамі Усходне-Сібірскай ваеннай акругі. За выдатную службу 10 красавіка 1878 года Святліцкаму быў нададзены чын палкоўніка. У гэтым званні найвышэйшым загадам ад 10 жніўня 1878 года ён прызначаны выконваючым аба-

вязкі начальніка штаба войскаў Забайкалля. 10 кастрычніка 1885 года Святліцкі прызначаны выконваючым абавязкі губернатара Якуцкай вобласці з залічэннем у Генеральны штаб.

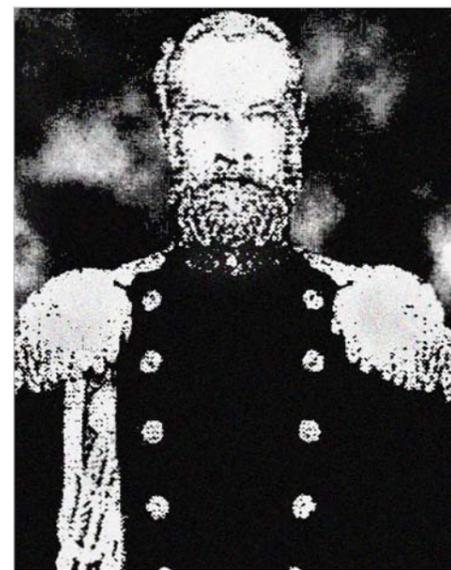
Генерал-губернатар Усходняй Сібіры, генерал-лейтэнант граф А.П. Ігнацьеў, які наведаў у ліпені 1886 года Якуцкую вобласць з рэвізіяй, даў наступную характарыстыку службовай дзейнасці якуцкага губернатара К.М. Святліцкага: «...Я меў магчымасць непасрэдна пераканацца ў карыснай дзейнасці і ўзмоцненай службо-

Порт Аян. 1845 год

вай руплівасці палкоўніка Святліцкага, які здзейсніў, між іншым, для карысці даверанай яму вобласці асабістыя пошукі

генерал-губернатар загадаў купіць для Алёкмінскай акругі 10 000 пудоў насеннага хлеба ў Іркуцкай губерні. Сплаўлены парацэ Лене да пачатку сяўбы хлеб выратаваў насельніцтва. Аднак сяўба 1887 года не прынесла плёну з-за дрэнных кліматычных умоваў, агародніцтва не дало таксама здавальняючага выніку, збор сена ў параўнанні з папярэднім годам быў малы. Усяго сабрана было сена 11797210 пудоў, на 2226077 пудоў менш, чым у 1886 годзе. Нягледзячы на несучасныя вынікі, у 1887

Канстанцін Мікалаевіч Святліцкі

быў прыстасаваны для 80 чалавек. Такая сціжма арыштантаў выклікала з боку мясцовай адміністрацыі хадаініцтва аб павелічэнні колькасці турэмных памяшканняў. Пачалося будаўніцтва другога турэмнага корпуса на 50 чалавек, з лякарняй на 10 ложкаў. Дзеці арыштантаў былі адасоблены ад бацькоў, і для іх адкрыты адмысловы прытулак. Гэтыя і іншыя хадаініцтвы якуцкага губернатара былі годна ацэненыя.

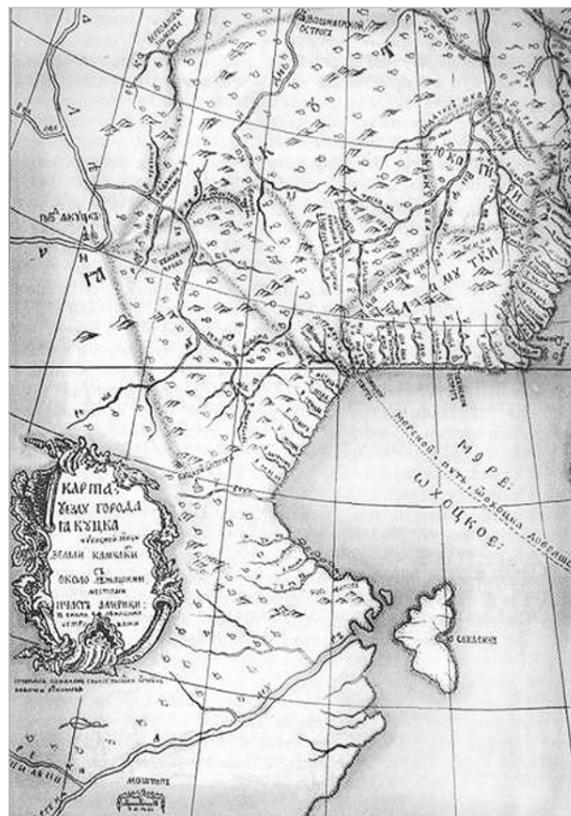
Якуцкая гарадская дума на чале з М.Т. Самылоўскім 3 жніўня 1889 года аднагалосна абрала генерал-маёра К.М. Святліцкага ганаровым грамадзянінам горада Якуцка. Прычым было выказана, што ў бытнасць якуцкім губернам і былі заснаваныя і распачатыя такія справы, за якія горад застаецца заўсёды яму ўдзячны.

Горад Якуцк абавязаны К.М. Святліцкаму ўзнікненнем бібліятэкі дзіцячага прытулку, а гарадская публічная бібліятэка ўзбагацілася яго каштоўнымі ахвяраваннямі кніг па геаграфіі і статыстыцы Расійскай імперыі і Сібіры. Святліцкім былі заснаваныя абласны музей і ўзорная земляробчая ферма; ім не былі пакінутыя без увагі развіццё гандлю і прамысловасці, аднаўленне закінутага і цалкам занябаннага шляху, які злучае Якуцк з Аянскім портам; сведчаннем гуманнай дзейнасці якуцкага губернатара з'яўляецца заснаванне гарадскога начлежнага дома, які даў прытулак шматлікім бадзьягам і скараціў памеры жабрацтва.

Найвышэйшым указам ад 12 мая 1889 года якуцкі губернатар генерал-маёр К.М. Святліцкі быў прызначаны іркуцкім губернам, затым – енісейскім.

Імператар Аляксандр III па дакладзе міністра ўнутраных спраў 25 кастрычніка 1890 года зацвердзіў прысваенне звання ганаровага грамадзяніна г. Якуцка былому якуцкаму губернам К.М. Святліцкаму.

Алесь БАРКОЎСКИ

Горад Якуцк абавязаны К.М. Святліцкаму ўзнікненнем бібліятэкі дзіцячага прытулку, а гарадская публічная бібліятэка ўзбагацілася яго каштоўнымі ахвяраваннямі кніг па геаграфіі і статыстыцы Расійскай імперыі і Сібіры

шляху ад горада Якуцка да порта Аян». 30 жніўня 1887 года за выдатную службу Святліцкі атрымаў званне генерал-маёра са старшынствам і быў зацверджаны на пасадзе якуцкага губернатара з залічэннем па Генеральным штабе.

Колькасць насельніцтва Якуцкай вобласці ў 1887 годзе складала 255 671 чалавек. У параўнанні з папярэднім яна павялічылася на 1 786 чалавек. Першыя два гады губернатарства Святліцкага былі неўраджайныя. У сувязі з гэтым

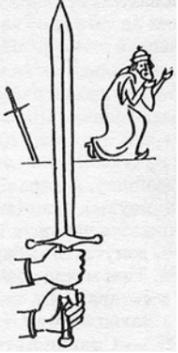
чэння хлебам бяднейшага гарадскога і сельскага насельніцтва па хадаініцтве Святліцкага з Іркуцкай губерні было закуплена 10 000 пудоў мукі.

Затое 1888 год быў ураджайны. Агародніцтва дало такія ж добрыя вынікі, было нарыхтавана шмат сена. Дзякуючы добрану ўраджаю траў статак павялічыўся на 511 галоў.

У справаздачах Святліцкі скіроўвае ўвагу галоўнага начальніка Усходняй Сібіры на змяненне сістэмы высылкі і на абмежаванне высылкі ў Якуцкую вобласць, бо ў 1888 годзе там налічвалася 6 006 такіх чалавек. У якуцкай турме ў 1888 годзе было 150 арыштантаў, хаця будынак

Гістарычны анекдот

Кажуць, калі Стэфан Баторы дазнаўся пра вялікія ахвяры з абодвух бакоў пад час доўгай вайны з Масковіяй, то паслаў Івану Жакліваму ліст з прапановай сустрэцца ў чыстым полі і сам-насам вырашыць «лівонскую спрэчку». Цар не надта верыў у свае фехтавальныя здольнасці, таму выклік адхіліў, матывуючы тым, што кароль, якога абралі, яму, гаспадару ўсяе Русі, дзедзічнаму Рурыкавічу, не роўня. «Зусім наадварот, – адзначыў Баторы, – бо ён створаны царом у лоне жанчыны, а я стаў каралём на полі бітвы».

У часы Жыгімонта Старога і каралевы Боны прыезды іншаземцаў, асабліва італьянцаў, сталі амаль звычайнай справай. На двор да аднаго заможнага шляхціца чынна і з цікавасцю на твары ўязджае запрошаны госьць з далёкай Балоні. Гаспадар з шчырым гонарам паказвае сваю радавую сядзібу, галоўны аб'ект якой – драўляны палац у мясцовым стылі.

– О, які чуд! – аддаючы даніну моманту, усклікае чужаземец, чым бясконца ўлагоджвае пачуцці зямліна, і заваршае: – Я ніколі ў жыцці не бачыў так прыгожа складзеных дрoў!

Нейкі шляхціц так набраўся ў карчме, што калі выйшаў адтуль, ніяк не мог узабрацца на свайго каня. Тады стаў прасіць то аднаго, то другога святога:

– Святы Антоні, дапамажы!.. Э-э-х, хвароба! Ну, тады святы Мікалай... Што за чорт! Т-а-а-к... Святы Валенты!

І ніводзін са святых, да якіх ён звяртаўся, не пра-

явіў інтарэсу да ягоных спраў. Нарэшце шляхціц крыкнуў у адчай:

– У імя Госпада Бога, усе святыя, дапамажыце!

І калі пасля гэтага перакуліўся цераз каня на другі бок, то прабурчэў:

– Ну, не ўсе адразу...

Сабралася раз шляхта з адной парафіі і вырашыла напісаць ліст да папы рымскага, каб той зняў з пасады іхняга святара, які спаганяў з іх грашыма і натурай за што толькі мог. І вось ліст ужо амаль гатовы, і воск з пячаткай прынесены. Засталося толькі звярнуцца да папы адпаведна яго тытулу.

– Здаецца, трэба так: «Духоўны айцец», – сказаў нехта з прысутных. Але яго тут жа абарвалі, нагадаўшы, што так звяртаюцца і да ксяндза ў час споведзі.

Нехта прапанаваў: «Найяснейшы айцец». Адрозні і гэта адверглі, бо так зак лікаць, на думку большасці, да самога Усвышняга належыць. Нарэшце слова папрасіў стары шляхціц, што некалі ў дзяцінстве спрабаваў вывучаць тэалогію, і, спасылаючыся на складанасць сітуацыі, параіў:

– А давайце проста па-нашаму, па-шляхецку: «Пане браце».

Па агульных воклічах адабрэння можна ўжо было лічыць, што кансенсус дасягнуты, але раптам ускочыў другі ссівелы шляхціц. Ён быў вядомы як вялікі знаўца мясцовага маштабу ў пытаннях генеалогіі, таму вельмі клапаціўся пра шляхецкі гонар.

– Хто ж, дад'ябла, ведае – ён шляхціц ці не?!

Сабраў і апрацаваў Леў КАЗЛОЎ.
Малюнак Пятра ДРАЧОВА

З аднаго ствала – тры дзесяткі сонейкаў

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 33

Уздoўж. 1. «Беларусь». 4. Красавік. 8. Пастой. 9. Астрог. 11. Арка. 12. Ганібал. 13. Маці. 16. Дзёда. 17. Палон. 22. Эскан. 23. Літва. 24. Храм. 25. Вальнец. 28. Стэп. 31. Аблога. 32. Карвет. 33. Здзіцель. 34. Глінскія.
Упоперак. 1. Бамбарда. 2. Русь. 3. Слова. 5. Рыска. 6. Серп. 7. Крапіўна. 8. Покліч. 10. Граблі. 14. Кайданы. 15. Шпіталь. 18. Цэйхгаўз. 19. Армата. 20. Статут. 21. Кампанія. 26. Адгул. 27. Есаул. 29. Пляц. 30. Іван.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КАЛЭСНІКІ (іншая назва стальмахі) – катэгорыя рамеснікаў, майстроў па вырабе колаў і калёсаў. У феадальны перыяд утваралі асобныя двары-службы пры гаспадарскіх і панскіх маёнтках, замках, гандлёвых і паштовых трактах; за службу атрымлівалі звычайна 2 валокі зямлі. «Неслужбовыя» калёснікі, што жылі на землях феадала ці казённых, плацілі чынш. Былі і наёмныя калёснікі, якія працавалі па дагаворы за ўстаноўленую плату. Пазней існавала пэўная спецыялізацыя калёснікаў па вырабе пэўных тыпаў вазоў і іх састаўных частак. Нярэдка ў асобны промысел вылучаўся выраб колаў, абадоў, ступіцаў, якія патрабавалі спецыяльнай тэхналогіі і прыладаў працы. Большасць калёснікаў жылі ў вёсцы і працавалі сезонна.

КАЛІНКАВІЦКІ СТРОЙ – традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення на Усходнім Палессі. Бытаваў у XIX – 1-й пал. XX ст. пераважна ў Калінкавіцкім, Светлагорскім і Жлобінскім раёнах. Адметны дасканала распрацаванай і выверанай арнаментыкай натыкання і вышывак,

своеасаблівымі, з мноствам пышных фальбонак, каўнярамі жаночых кашуляў, прыгожымі багата аздобленымі гарсэтамі. Аснову жаночага летняга гарнітура складалі кашуля, спадніца-андарак, фартух, гарсэт, галаўны ўбор. Кашулю шылі з трох полак саматканнага белага палатна, з прамымі плечавымі ўстаўкамі, адкладным прышывам ці здымным каўняром з мноствам пышных фальбонак, падобным да каўняра заходнееўрапейскага свецкага касцюма XVI ст. Аздаблялі кашулю натыканнем (пераборы), вышыўкай на каўняры (процягам, пляцёнкай, крыжыкам, сакаленнем), рукавах (шырокая паласа арнаменту ў верхняй частцы рукава ў адных выпадках рэзка абрываўся, у другіх – паступова пераходзіла ў больш лёгкі, празрысты малюнак), плечавых устаўках, падоле, а таксама карункамі, мохрыкамі, нашыўкамі тканін. Спадніца-андарак кроілі з чатырох полак саматканнага сукна ў вертыкальныя пункцірныя рознаколерныя паскі на сакавіта-малінавым фоне і ў рознаколерныя паскі на цёмна-чырвоным фоне, якія ўтваралі буйную клетку. Да верху спадніцы, сабранага ў дробныя складкі, прышывалі спецыяльна вытканы пояс. Фартух шылі з дзвюх полак палатна,

злучалі іх дэкаратыўным швом-расшыўкай. Белае поле фартуха натыкалася строгім арнаментом з прамавугольнікаў і квадратаў і тонка распрацаваным арнаментом гарызантальных палос. Гарсэт шылі з тонкага саматканнага, злёгка прываленага сукна або фабрычных тканін – шарсцянікі, аксаміту, атласу, саціну чорнага (радзей цёмна-фіялетавага, цёмна-вішнёвага ці сіняга). Кроіўся прыгаленым з баскай у форме чатырох кліноў або пышнай фальбонай, зашпіляўся спераду на гаплікі.

Крысё яго абпал зацёжкі аздаблялі нашыўкай тасьмы розных колераў, упрыгожвалі металічнымі і касцянымі гузікамі, машынай ці ручной строчкай. Традыцыйнымі галаўнымі ўборамі дзяўчат былі вянкi, розныя паводле крою і аздаблення павязкі нахшталь маленькіх ручнікоў – скіндачкі. Замужнія жанчыны насілі наміткі, хусткі, чапцы са скіндачкай,

донца якіх вышывалася густым чырвоным арнаментом. Аснову мужчынскага адзення складалі кашуля з поясам і нагавіцы. Тунікападобную кашулю шылі з белага кружэльнага палатна, аздаблялі паскамі геаметрычнага арнаменту на каўняры, пазусе, плячах, рукавах і падоле. Адзенне дапаўнялася галаўным уборам (магерка, аблавуха), скураной кайстрачкай-калітой, а таксама скураным чэхлікам для ножыка, грабеньчыка.

Жанчыны ў святочным адзенні вёска Залатуха, Калінкавіцкі р-н